

GOSPITAL TA’LIM SHAROITIDA O’QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Uralov Mirshod

*O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
tayanch doktoranti*

E-mail: mirshoduralov4@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23527912>

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi gospital ta’lim sharoitida o’quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari tahlil qilinadi. Uzoq muddatli davolanish jarayonida ta’lim olayotgan o’quvchilarning individual ehtiyojlari, muloqot faoliyatini tashkil etish imkoniyatlari hamda kommunikativ yondashuvning metodik ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, gospital maktablarda ingliz tilini o’qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar asoslanadi.

Kalit so‘zlar: gospital ta’lim, kommunikativ kompetensiya, inklyuziv ta’lim, ingliz tilini o’qitish, pedagogik shart-sharoitlar, individual yondashuv, kommunikativ faoliyat.

Abstract. This thesis analyzes the pedagogical features of developing students’ communicative competence in hospital education settings. It highlights the individual needs of students receiving education during long-term treatment, the possibilities for organizing communication activities, and the methodological significance of the communicative approach. Furthermore, the pedagogical conditions that contribute to the development of communicative competence in English language teaching at hospital schools are substantiated.

Keywords: hospital education, communicative competence, inclusive education, English language teaching, pedagogical conditions, individual approach, communicative activity.

Zamonaviy ta’lim tizimida har bir bolaning individual imkoniyatlari va ehtiyojlaridan kelib chiqib ta’lim olish huquqini ta’minlash ustuvor pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, uzoq muddatli davolanish jarayonida bo’lgan o’quvchilar uchun ta’limning uzluksizligini saqlash, ularning intellektual rivojlanishini qo’llab-quvvatlash va ijtimoiy muloqot imkoniyatlarini kengaytirish alohida ahamiyat kasb etadi. Gospital ta’lim mazkur vazifalarni amalga oshirishga xizmat qiluvchi o’ziga xos pedagogik muhit bo’lib, unda o’quv jarayonining mazmuni va tashkiliy shakllari o’quvchining sog’lig’i, psixologik holati hamda individual ta’lim ehtiyojlariga moslashtiriladi.

O‘zbekistonda gospital ta’lim tizimining institutsional rivojlanishi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 5-maydagi 234-son qarori asosida tashkil etilgan “Mehrli maktab” davlat ta’lim muassasasi faoliyati bilan bevosita bog’liq. Keyinchalik 2023-yil 29-martdagi 134-son qaror orqali ushbu ta’lim tizimini hududlarda bosqichma-bosqich kengaytirish nazarda tutilgan. Mazkur huquqiy asoslar davolanish jarayonidagi bolalarning ta’lim olish imkoniyatlarini ta’minlash bilan birga, gospital pedagogikaning metodik masalalarini ilmiy jihatdan tadqiq etish uchun ham muhim zamin yaratadi [1; 2].

Gospital maktablarda chet tillarini o’qitishning muhim vazifalaridan biri o’quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdan iborat. Mazkur kompetensiya tilning grammatik va leksik birliklarini bilish bilangina cheklanmay, ulardan muayyan kommunikativ vaziyatlarda maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyatini ham qamrab oladi. M. Canale va M. Swain tomonidan ishlab chiqilgan kommunikativ yondashuvning nazariy asoslarida grammatik, sotsiolingvistik va strategik kompetensiyalarning o’zaro bog’liqligi ko’rsatib berilgan [3]. Ushbu yondashuv ingliz tilini o’rganishda bilimlarni amaliy muloqot faoliyatiga tatbiq etish zarurligini asoslaydi.

Biroq gospital ta’lim sharoitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish an’anaviy maktab muhitidan farq qiluvchi pedagogik yondashuvni talab etadi. Davolanish jarayoni bilan bog’liq cheklovlar sababli o’quvchining mashg’ulotlarda ishtirok etish davomiyligi, o’quv yuklamasini o’zlashtirish sur’ati va tengdoshlari bilan muloqot qilish imkoniyatlari o’zgarib turishi mumkin. Shu bois kommunikativ faoliyatni tashkil etishda belgilangan o’quv natijalariga erishish bilan bir qatorda, o’quvchining jismoniy imkoniyatlari va psixologik qulayligini hisobga olish zarur.

Gospital ta’limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning birinchi pedagogik sharti **o’quv faoliyatini individuallashtirish** hisoblanadi. Bunda o’quvchining tilni bilish darajasi, yoshi, qiziqishlari va mashg’ulotlarda ishtirok etish imkoniyatlari asosida differensial topshiriqlar ishlab chiqiladi. Masalan, ingliz tilini boshlang’ich darajada o’rganayotgan o’quvchilar uchun qisqa savol-javoblar, kundalik mavzulardagi dialoglar va vizual tayanchlarga asoslangan nutqiy mashqlar qo’llanilishi mumkin. Yuqoriroq til darajasiga ega o’quvchilar uchun esa muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, fikr bildirish hamda kichik hajmdagi og’zaki taqdimotlar tashkil etish maqsadga muvofiq.

Ikkinchi pedagogik shart **psixologik jihatdan qo’llab-quvvatlovchi kommunikativ muhitni shakllantirish** bilan bog’liq. Uzoq muddatli davolanish davrida o’quvchi odatdagi sinf jamoasidan vaqtincha ajralib qolishi mumkin. Bunday vaziyatda ingliz tili mashg’ulotlari nafaqat til o’rganish, balki o’quvchining ijtimoiy aloqalarini saqlash vositasi sifatida ham xizmat qilishi mumkin. O’qituvchining rag’batlantiruvchi munosabati, o’quvchi fikrini erkin ifodalashiga imkon yaratish va xatolarni konstruktiv tuzatish kommunikativ faoliyatga jalb etishning muhim omillaridir.

Uchinchi pedagogik shart **kommunikativ topshiriqlarning hayotiy vaziyatlar bilan bog’liqligini ta’minlash** hisoblanadi. Til o’rganish jarayonida o’quvchining shaxsiy tajribasi va kundalik ehtiyojlariga yaqin mavzulardan foydalanish muloqotning mazmunli bo’lishiga yordam beradi. Jumladan, *My Daily Routine*, *My Hobbies*, *My Future Plans* va *My Favourite Book* kabi mavzular asosida tashkil etilgan dialoglar o’quvchilarning ingliz tilida savol berish, suhbatni davom ettirish va o’z fikrini ifodalash ko’nikmalarini shakllantirishga yo’naltirilishi mumkin.

To’rtinchi pedagogik shart **kommunikativ faoliyatning uzluksizligi va moslashuvchanligini ta’minlashdan** iborat. Gospital ta’limda darslarning davomiyligi va o’tkazilish shakli o’quvchining davolanish jadvali bilan muvofiqlashtirilishi lozim. Shu sababli ayrim topshiriqlar individual suhbat, ayrimlari juftlikdagi muloqot, boshqalari esa o’qituvchi nazoratidagi masofaviy kommunikativ faoliyat shaklida tashkil etilishi mumkin. Bunda texnologiyalardan foydalanish pedagogik maqsadga xizmat qilishi, o’quvchi uchun ortiqcha yuklama yuzaga keltirmasligi kerak.

Gospital ta’limda pedagogik faoliyatning ushbu jihatlari xalqaro ilmiy adabiyotlarda ham muhokama qilingan. Jumladan, M. J. B. Ludgério va hammualliflarning 2023-yilda nashr etilgan integrativ adabiyotlar sharhida gospital sinflarda individual yondashuv, o‘yin faoliyati, dialogik muloqot va ta’lim mazmunini moslashtirish kabi amaliyotlar aniqlangan [4]. Bu natijalar gospital sharoitida o‘quvchilarning o‘zaro muloqotini rivojlantirishga qaratilgan moslashuvchan mashg‘ulotlarni loyihalash zarurligini ko‘rsatadi.

Kommunikativ kompetensiyani baholashda ham gospital ta’limning o‘ziga xos xususiyatlari inobatga olinishi lozim. An’anaviy yozma nazorat shakllari bilan cheklanmasdan, o‘quvchining savollarga javob qaytarishi, suhbatni boshlashi va davom ettirishi, muloqot vaziyatiga mos til birliklarini tanlashi hamda kommunikativ qiyinchiliklarni bartaraf etish strategiyalaridan foydalanishi kabi ko‘rsatkichlar kuzatilishi mumkin. Mazkur ko‘rsatkichlar asosida olib borilgan formativ baholash o‘quvchining individual rivojlanish dinamikasini aniqlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Gospital ta’lim sharoitida o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish o‘zaro bog‘liq pedagogik shart-sharoitlarni talab etadi. Ta’lim jarayonini individuallashtirish, psixologik qulay muhit yaratish, kommunikativ topshiriqlarni hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirish va mashg‘ulotlarning moslashuvchanligini ta’minlash ushbu jarayonning asosiy tarkibiy qismlari hisoblanadi. Mazkur shart-sharoitlarni hisobga olgan holda ingliz tili mashg‘ulotlarini tashkil etish gospital maktab o‘quvchilarining til o‘rganish imkoniyatlarini kengaytirish va ularning kommunikativ faolligini qo‘llab-quvvatlash uchun metodik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 5-maydagi 234-son qarori. <https://lex.uz/uz/acts/-5992724>
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-martdagi 134-son qarori. <https://lex.uz/uz/acts/-6419217>
3. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47. <https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1>
4. Ludgério, M. J. B., et al. (2023). Pedagogical practices developed with children through hospital classes: An integrative literature review. *Journal of Pediatric Nursing*, 72, e10–e18. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2023.05.014>